

De volgende Van Dale Sportwoordenboeken zijn verkrijgbaar:

Van Dale Atletiek- en turnwoordenboek
Van Dale Golfsportwoordenboek
Van Dale Wielersportwoordenboek

Van Dale Wielersportwoordenboek

VAN AFLOPER TOT ZWEETDIEF

en 2348 andere woorden uit
de wielersport en het recreatiefietsen

weg- en baanwielrennen • mountainbiken • fietscrossen • veldrijden •
kunstfietsen • eenwieleren • toerfietsen • aangepast fietsen

Door Jan Luitzen

Met teksten en/of inhoudelijke bijdragen van Aart Aarsbergen, Joop Atsma, David De Backer, Carl Bertelee, Marc Bollen, Robbert Calmer, Herman Chevrolet, Marc De Coster, Tim Duyff, Dominique Elshout, de Dopingautoriteit, Ivo van Hilvoorde, de Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie (KNWU), de Koninklijke Belgische WielrijdersBond (KBWB), Pedro Horrillo, Karsten Kroon, Piet van der Kruk, Henk en Corina Lubberding, Gerrit Middag, Jelle Nijdam, Peter Nijssen, Peter Ouwerkerk, Marije Randewijk, Ewoud Sanders, Dustin Schaap, Tristan Schaap, Mik Schots, John Schoemaker, Renaat Schotte, Fred van Slogteren, Frans Stoele, Noël Truyers, Miel Vanstreels, Willie Verheghe, Marcel Verreck, Nelly Voogt, Bert Wagendorp, Peter Winnen, Jan Zomer en Jac Zwart.

Dit boek is tot stand gekomen
in samenwerking met
nevenstaande sportbonden.

van Dale Utrecht - Antwerpen

Inleiding

Wat is sport?

Vraag liefhebbers en beoefenaars van spel, recreatiesport, sport en topsport naar de verschillen en overeenkomsten hiertussen, waar het een begint en het ander ophoudt, wat wél onder sport valt en wat absoluut niet, en de emotioneel getinte redeneringen vliegen over tafel. Je krijgt dan te horen dat sport geen spel is. Sterker nog, sport is nóóit spel. Spel is om de tijd te doden en ondanks de wedijver met elkaar is spel een sociale bezigheid, vermaak zonder pretenties. Althans in huiselijke kring, want er bestaan bv. nationale kampioenschappen scrabble, stratego, monopoly en sjoelen, en voor sommige van die spelen ook een EK en WK. Hoewel... is het dan nog spel?

Recreatiesporters streven, zonder enige vorm van competitie, sportieve doelen na, die toch vaak ook vrijblijvend zijn. Ze willen op hun eigen voorwaarden actief bewegen en gezond bezig zijn. Ze houden of maken het lichaam fit – volgens het principe ‘een gezonde geest in een gezond lichaam’ volgt een frisse en fitte geest dan vanzelf – door te halteren, gymmen, aerobicen, rennen of op andere manieren te fitnessen, bv. door te fietsen. Alleen, met vrienden, in ploeg- of clubverband... thuis op de hometrainer of in een sportclub dan wel sportschool... op de rollen of de rollerbank. Of buiten, door een zelf uitgestippeld parcours te fietsen of samen met honderden andere recreatiesporters een georganiseerde toerit of randonneurstocht af te leggen, al dan niet met een te behalen *audax* in het vooruitzicht.

Net als bij spel zijn de gezelligheid, het sociale aspect en de ontspanning ook bij recreatiesport van belang, net als de interactie en samenwerking met andere fietsers, al was het maar vanwege de prestatie meerwaarde die het kan opleveren. Recreatiesport heeft ook te maken met ‘erbij horen’ en met de totstandbrenging van een levendig sociaal netwerk, ja soms zelfs met bestrijding van de eenzaamheid.

Bij sport komt de gezelligheid pas na afloop. En die gezelligheid bestaat bij teamsporten – ietwat gechargeerd – dan meestal uit sterke verhalen over de eigen prestaties en het prutswerk van de scheidsrechters, de tegenstanders, ja zelfs van de teamgenoten. Bij een wat meer individueel ingestelde sport als wielrennen worden de ongeschreven (wieler)wetten van sportiviteit, (ploeg)discipline en gemaakte afspraken veel strikter toegepast, of het nu een samenwerking van twee of meer renners of ploegen is om elkaar te helpen en te bevoorstellen, of om een concurrent tegen te werken en te benadelen. Opscheppen en ‘gemekker’ van renners over het vermeende falen van ploegleiders, wedstrijdcommissarissen, tegenstanders, ploegenoten enz. zijn over het algemeen *not done*. Het beste uit jezelf halen en je prestaties op de fiets voor zich laten spreken, daar gaat het om. Hoe dan ook is de essentie van sport om je lichamelijke en/of geestelijke krachten te meten met die van een ander, in georganiseerd wedstrijdverband, met training vooraf en klassementen achteraf, nationaal en internationaal. En om daarbij te winnen, op welk niveau dan ook.

Vanuit deze redenering is sport dus: prestaties leveren. Recreatiesporters trainen om gezond, mooi en niet dik te zijn, al was het maar omdat vanuit de maatschappij de nodige druk wordt uitgeoefend om te bewegen en gezond te leven; je valt uit de 'socioboot' als je het niet doet. Sporters trainen vooral om beter te worden. Ze stellen zich doelen die gehaald moeten worden en zelfs als ze niet meer trainen, blijft presteren het ultieme doel. Natuurlijk doen sporters ook weleens spelletjes, bijvoorbeeld tijdens trainingsritten, maar die willen ze vervolgens winnen. En dus zijn het geen spelletjes, want bij spelletjes is winst en verlies van geen belang. Dat zou – ondanks de aanwezigheid van tegenspel biedende spelgenoten – tenminste niet het geval moeten zijn. Oftewel: wie niet tegen zijn verlies kan bij een spelletje – en laten we eerlijk zijn: dat geldt voor de meeste spelletjesspelers – heeft eigenlijk de essentie van het spelen van een spelletje niet begrepen. Die moet gaan sporten.

Wanneer ben je dan topsporter? Als je fysieke aanleg (kracht, maar ook: techniek en behendigheid) en/of geestelijk talent (denkkracht, maar ook: tactiek en slimheid) met behulp van mentale voorbereiding – de mysterieuze krachten in de sport! – weet om te zetten in topprestaties én als je al je bezigheden, ja, eigenlijk heel je leven in dienst stelt van de sport. Als je van nederlagen alleen nog maar vastberadener wordt. Als je je voeding, je slaaptijden, je schooltijden, je werktijden (als je die al hebt) en je sociale contacten volledig afstemt op je sport. Kortom, ook al zijn topsporters zich ervan bewust dat een goede onderlinge sfeer in de club en de ploeg ook voor hun individuele prestaties onontbeerlijk is, uiteindelijk zijn ze zo gedreven dat ze volledig op zichzelf gericht zijn, op het egoïstische af. Wat nog wordt versterkt door de adoratie dan wel verguizing door het publiek, gevoed door de onevenredig grote aandacht van de media en door de commerciële belangen die statusverhogend werken. Topsporters zijn misschien wel joviaal, maar in de benadering van hun sport niet gezellig. En als ze na hun actieve carrière iets anders gaan doen, pakken ze dat als topsport aan. Wat ze overigens veel succes kan brengen.

Zo beredeneerd kun je een fysieke activiteit als fietsen in alle vier de categorieën onderbrengen. Als je met je kinderen van school naar huis fietst, kun je de laatste 200 meter een wedstrijdje sprinten-tot-de-garagedeur doen (= spelletje waarbij je je kroost als het goed is laat winnen, totdat ze dat doorhebben en er niets meer aan vinden). Je kunt aan je conditie werken door met een paar makkers drie keer per week een uurtje door de duinen te mountainbiken (= recreatiesport). Bij de plaatselijke wielrenvereniging (wielclub) kun je in competitieverband wielrennen en wedstrijden rijden (= sport). En je kunt er alles voor doen en laten om al je wielerkouren te winnen en de allerbeste wielrenner ter wereld te worden (= topsport).

Bij een geestelijke activiteit als dammen kan dat ook. Je kunt thuis een potje dammen met een vriend(in) of familielid (= spelletje), één keer per week bij de buurtvereniging met burens en andere buurtbewoners (= recreatiesport) of bij de damclub in competitie met andere verenigingen (= sport). Je kunt je ook geheel overgeven aan het dammen en in je streven om wereldkampioen te worden uitsluitend gericht zijn op winnen (= topsport).

Een denksport als dammen en spelletjes als scrabble, stratego en darts kun je dus ook als topsport benaderen.

Samengevat zijn de kenmerken van *spel*:

- activiteit, inspanning van lichaam en/of geest;
- zoeken naar ontspanning, gezelligheid;
- binnen gestelde regels;
- wedijveren met een of meer anderen;
- winnen staat (meestal) niet voorop.

Daaruit is de volgende definitie samen te stellen: spel is een activiteit van een of meer mensen die middels lichamelijke en/of geestelijke inspanning binnen gestelde regels zoeken naar ontspanning, gezelligheid, in wedijver met een of meer anderen, waarbij winnen (meestal) niet voorop staat.

Samengevat zijn de kenmerken van *recreatiesport*:

- activiteit, beweging, inspanning van lichaam en/of geest;
- zoeken naar ontspanning;
- zoeken naar fitheid van lichaam en/of geest;
- wedijveren met een of meer anderen en winnen zijn van ondergeschikt belang.

Daaruit is de volgende definitie samen te stellen: recreatiesport is een activiteit van een of meer mensen die middels lichamelijke en/of geestelijke inspanning zoeken naar ontspanning en fitheid van lichaam en geest, waarbij wedijver met een of meer anderen en winnen van ondergeschikt belang zijn.

Samengevat zijn de kenmerken van *sport*:

- activiteit, beweging, inspanning van lichaam en/of geest;
- zoeken naar fitheid van lichaam en/of geest, van beter presteren dan anderen;
- binnen gestelde regels, of daarbuiten voor zover niet teruggefloten;
- door erkende bevoegdheid georganiseerde competitie tegen een of meer anderen;
- winnen is (het meest) belangrijk.

Daaruit is de volgende definitie samen te stellen: sport is een activiteit van een of meer mensen die middels lichamelijke en/of geestelijke inspanning binnen gestelde regels, of daarbuiten voor zover niet teruggefloten, zoeken naar fitheid van lichaam en/of geest in competitie met een of meer anderen, georganiseerd door een daartoe erkende bevoegdheid, waarbij winnen (meestal) voorop staat.

Samengevat zijn de kenmerken van *topsport*:

- activiteit, beweging, inspanning van lichaam en/of geest;
- top van zoeken naar fitheid van lichaam en/of geest, grenzen van menselijk kunnen zoeken, van best presteren van allemaal;
- binnen gestelde regels, of daarbuiten voor zover niet teruggefloten;
- complete mentale overgave en toewijding (alles opzij voor de topsport);
- door erkende bevoegdheid georganiseerde competitie tegen een of meer anderen, nationaal en internationaal;
- alleen winnen telt;
- professioneel, al dan niet betaald;
- commercie, media.

Daaruit is de volgende definitie samen te stellen: topsport is sport bedreven door mensen die, al dan niet beroepsmatig en betaald, op het hoogste niveau van de competitie in de betreffende tak van sport strijden om het best van allemaal te presteren, waarbij de grenzen van het menselijk kunnen, lichamelijk en/of geestelijk, worden opgezocht omdat onder druk van het eigen ego, en van de commercie en media, alleen winnen telt.

Wat is sporttaal?

Taal is een communicatiemiddel tussen (grotere groepen) mensen die een gemeenschappelijke cultuur dragen/delen, welk middel nadrukkelijk andere kenmerken heeft dan andere talen.

Sporttaal heeft, net als de vaktaal van een beroepsgroep (bv. juristen, loodgieters), twee extra aspecten. Sporttaal is de groepstaal van beoefenaars en toeschouwers van (een bepaalde) sport, en wordt niet alleen beïnvloed door de cultuur in algemene zin (alles wat de betreffende samenleving heeft voortgebracht), maar vooral door de subcultuur (alles wat die specifieke sportwereld heeft voortgebracht).

Het meest geëigende middel voor een (sport)groep om zich van een andere (sport)groep te onderscheiden, is eigen taalgebruik: woorden en begrippen die naar handelingen, gebruiken, rituelen, regels, tactieken en technieken verwijzen binnen de eigen sport en die zo specifiek zijn dat ze in de algemene taal niet of nauwelijks voorkomen. Een soort geheimtaal om te laten zien dat je er zelf bijhoort, maar ook om te testen of de gesprekspartner wel of niet deel uitmaakt van de betreffende sportgemeenschap. En binnen die eigen sporttaal proberen renners, ploegleiders, commentatoren en verslaggevers steeds weer nieuwe woorden te vinden voor de emoties die bij het beleven van hun sport horen. De pijn van het afzien op de fiets zal de toeschouwer voor de buis en de lezer van de krant nu eenmaal niet zelf kunnen ervaren, dus dan zit er niets anders op dan te proberen het lijden te vangen, te dramatiseren, desnoods aan te dikken in zo barok, bevlogen en veelomvattend mogelijke beeldspraak. Dat alles maakt dat tussen de gebruikers en begrippers van wielertaal een gevoel van groepsverbondenheid wordt opgeroepen door het gebruiken en begrijpen van woorden als *afzetknuppeltje*, *kasseienklassieker*, *macht-klimmer*, *grootstamper* en *banaanadel*, en uitdrukkingen als *de benen stil houden*, *er een snok aan geven*, *uit je hol kletsen* en *de planken uit de baan rijden*.

Andersom zijn er ook woorden en begrippen die vanuit de subcultuur van de sport verankerd zijn geraakt in het algemene taalgebruik, meestal met een eigen betekenis. *Afzien*, *stoempen* en *harken*, al dan niet met *het snot voor ogen* of *volledig uitgewoond*, doen we allang niet meer alleen op de fiets. En ook buiten het wielrennen kun je een opponent *flikken* door eerst te *linkeballen* en dan *erop* en *erover* te gaan, om hem zo *met een banddikte* of *met twee vingers in de neus* te verslaan.

Het zijn woorden en uitdrukkingen uit een wielersport die in de loop van zo'n anderhalve eeuw wielersport is ontwikkeld. Behalve de tamelijk lange historie van het wielrennen, de beslotenheid van de wielersport, de krachtige emoties die met sport gepaard gaan en meer specifiek de dramatische aspecten van het wielrennen, schetst Rik Vanwallegem in *Een pleidooi voor wielersport* (in: *Onze Taal*, 2004) nóg een reden voor het gebruik van wielersport: 'Een strikt eigen taal wordt ook gebruikt als er in een bepaald milieu potjes gesloten moeten blijven, als men geen pottenkijkers duldt. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de wielersport een onwaarschijnlijk hermetisch jargon wordt gebezigd voor alles wat met

doping te maken heeft. We kunnen dan haast van codetaal spreken.'

Dit soort dopinggerelateerde woorden zijn ruwweg in drie subcategorieën onder te verdelen:

- verhullende 'codewoorden' voor (het gebruik van) dopingmiddelen, bv. *pakken*, *slikken*, *zich prepareren*, *gebruik*, *hulpmiddel*, *binnenband*, *buitenband*, *blashoutje*, *kever*, *wasmachine*, *gesneden brood*, *wesp*, *vampier*;
- vanuit de medische wereld afkomstige (genees)middelen die als doping of dopingmaskering gebruikt worden, bv. *erythropoëtine* (epo), *cera*, *pervitine*, *probenecide*, *amfetamine*, *efedrine*, *epitestosteron*;
- woorden die met het proces van dopingcontrole te maken hebben, bv. *monster*, *hematocrietwaarde*, *hemoglobine*, *metaboliet*, *dopinglijst*, *positief*, *contra-expertise*, *bloedpaspoort*, *ADAMS(-systeem)*, *whereaboutsregel*.

En daarmee zijn we meteen beland bij de manier waarop sportwoorden tot stand komen. Dat wijkt niet veel af van de wijze waarop dat in standaardtaal gebeurt. Zo zijn er bestaande woorden uit de algemene taal die een nieuwe, extra betekenis krijgen als daar in de sporttaal behoefte aan is, bijvoorbeeld door de associatie die opgewekt wordt door de sportactie of beweging. Een formatie van renners die als een uitklappende waaier schuin over de breedte van de weg (gaan) fietsen om elkaar tegen zijwind te beschermen, waarbij ze elkaar aan kop aflossen, heet zodoende – logisch en simpel – een *waaier* en een groepje renners dat door tempowisselingen steeds van lengte verandert, in en uit elkaar schuift als een accordeon die ingeduwde en uitgetrokken wordt, heet – niet zo vreemd – een *accordeon* (of een *harmonica*). En zo konden er ook extra betekenissen toegevoegd worden aan bv. *afstoppen*, *leuteren* en *tot de orde roepen*.

Veel woorden en termen in de wielersport zijn rechtstreeks uit het Frans vertaald, bv. *de deur dichtdoen* (fermer la porte), *met de vingers in de neus* (les doigts dans le nez), *in het wiel springen* (sauter dans la roue), en zo in het Nederlands terechtgekomen – al dan niet via het Vlaams als tussenstation. Waarbij het interessant is op te merken dat er de nodige Vlaamse wielersportwoorden zijn waarvoor het Nederlands een eigen variant heeft: *eindspurt* en *eindsprint*, *aankomstlijn* en *finishlijn*, *gaping* en *gat*, *vergunning* en *licentie*, *eigen kracht* en *scratch*, *reeks* en *serie*, *ploegensprint* en *olympische snelheid*, *tuimelperte* en *valpartij*.

Tot de voertalen in het internationale wielersport hebben van oudsher het Frans, Vlaams/Nederlands en Italiaans behoord, de talen van de toonaangevende wielersport. Logisch dus dat er veel leenwoorden in de Vlaamse/Nederlandse wielersport zijn opgenomen, bv. het Franse *flandrien*, *cartouche*, *costaud*, *poursuite*, *à bloc*, *abri*, *acatène*, *américaine*, *belle*, *chasse patate*, *col*, *colleren*, *combine*, *coryfee*, en *danseuse*, *demarreren*, *demi-fond*, *depanneren*, *derailleur*, *domestique*, *grand prix*, *guidon*, *motard*, *pedaleur*, *pelouse*, *permanence*, *pikkuur*, *plafonneren*, *pneu*, *pot* Belge, *poullain*, *randonneur*, *recupereren*, *roderen*, *rouleur*, *soigneur*, *surplace*, *tripporteur*, *velodroom*, *velo*, *viseren* en het Italiaanse *caduta*, *catenaccio*, *gregario*, *campionissimo*, *grinta*, *gruppetto*.

Maar er zijn ook leenwoorden uit het Engels, bv. *jump*, *aerospokewiel*, *allterrainbike*, *butted*, *centre-pull*, *challenge*, *coolingdown*, *crosscountry*, *downhill*, *flyer*, *freewheel*, *handbike*, *mountainbike*, *offday*, *pacen*, *shimmyen*, *side-pull*, *stretchen*, *toeclip*, *trike*, *tube*, *fourcross*, *unitrial*. En natuurlijk zijn ook van oorsprong Vlaamse woorden in de Nederlandse wielersport inmiddels gemeengoed, bv. *verdapperen*, *zwikken* en *zwakken*, *dokkeren*, *pletwals*, *niet verpinken*, *de koord houden*, *uitbollen*, *baxter*, *op een dieffe*,

furonkel, gezien zijn, uit zijn krammen schieten, krasselen, spurt, schuifke, tempeesten, tuimelperte, zijn kloefen afsnijten, veloke.

Behalve de extra wielerbetekenissen die aan al bestaande woorden worden toegekend en het lenen en incorporeren van woorden uit andere talen, zijn er meer manieren te benoemen waarop wielerwoorden tot stand komen:

- samenstellingen op basis van bestaande woorden, bv. *fondrenner, tempobeul, rennerregisseur, volgerskaravaan, rittenkaper, bezemwagen, piemelverzetje, ossenkopstuur, mazelentruï, kuspoes;*
- gewone woorden die een figuurlijke betekenis hebben gekregen, bv. *bus, klimgeit, waakhond, aan het eind van het bobijntje zijn, zijn kloten afdraaien, door het ijs zakken, ontploffen, dood zijn, geparkeerd staan, rodelantaarndrager;*
- Bargoens (= geheimtaal van dieven, landlopers, rondtrekkende handelaren enz.), bv. *iem. in het pak naaien of steken, piepelen, zwijntje;*
- stijlform als pars pro toto (= iets aanduiden door het noemen van een deel ervan), bv. *daar rijdt de gele trui, superbenen hebben;*
- eponiemen (= een persoonsnaam die gebruikt wordt om een bepaalde sportbeweging, -houding of -actie aan te duiden), bv. *zoetemelkdemarrage, nijdamturbo, ekimovje, calimerohelm, draisine, debiesprong, dorny, merckxiaans;*
- eigentijdse termen uit het gewone taalgebruik, bv. over een renner die bij de eerste steile klim versnelt en van een groepje wegrijdt: *'Zo, die geeft even zijn visitekaartje af!';*
- speciaal voor de sport bedachte wielerwoorden, bv. *ADAMS(-systeem), audax, Pro-Tour, velocipedist.*

Bij de verspreiding van sporttaal naar een groter publiek speelt de verslaggever – zowel op tv als in de krant – een belangrijke rol. Bij het al dan niet overnemen van een nieuw woord binnen en buiten de sportgroep kan de verslaggever/commentator een 'vers' woord maken of breken. Gebruikt hij het in zijn verslagen niet, dan bestaat het voor het grote publiek niet en krijgt het geen ingang. Neemt hij het te pas en te onpas in de mond, dan kan het woord aan een opmars beginnen.

Een paar stijlvormen die de wielercommentatoren graag gebruiken, zijn:

- de overdrijving. Enkele voorbeelden van nos-commentator Maarten Ducrot, de meester van het vertalen van een simpele situatie naar een absurde toestand:
 - 'Dan kan je 300 keer Bettini heten en 33 keer wereldkampioen zijn, maar dat gaatje rij je niet meer dicht.'
 - 'Mayo werd altijd 180e in de tijdrif, en dan waren er 100 renners in koers.'
 - 'Bij die afdaling zouden ze parachutes moeten verplichten.'
 - 'Weer zo'n idioot slechte bocht. Hij rijdt 93 meter om. (...) Ik denk dat ie bang is dat in de binnenbocht valkuilen gegraven zijn of zo.'
- de ongebruikelijke vergelijking:
 - 'Kijk hem! Hij zit als een aal te harken op z'n fiets.'
 - 'Ze rijden daar als een halve kip met een paardenkop op kop.'
 - 'Evans staat met z'n winkelkarretje voor te dringen aan de kassa, en dat lukt hem ook nog.'

- het smalend spreken over papkindjes, en bewonderend over bikkels, oftewel: wielrennen is een sport voor echte kerels. Daarbij wordt gretig 'moeder' erbij gehaald om de betreffende 'slappe hap' te kleineren:
 - 'Ja, Vinokourov, ga jij maar even lekker thuis in Kazachstan bij je moeder aan de melk hangen.'
 - 'Mijn moeder met twee fietstassen en een broodmandje voorop gaat harder omlaag.'
 - 'Die jongen zit om zijn moeder te roepen.'
 - 'Mijn moeder, ze is 71, zou hem nu gewoon voorbijfietsen! (...) Met een kinderzitje op het stuur!'
- het gebruik van dialectwoorden. De Vlaamse wielercommentator Michel Wuyts zei eens dat hij dat bewust deed, 'een dialectwoord ertussen jagen, omdat de kijker best een beetje van dat jargon mag meekrijgen'. Enige voorbeelden van het 'Wuytsiaans' zijn:
 - 'Hij heeft een flinke geut uit z'n emmer gekapt.' (Over een renner die bij een aanval de nodige krachten heeft verspeeld.)
 - 'Hij zet hier een orgelpunt.' (Hij plaatst een kroon op zijn werk.)
 - 'Hij heeft het in de mot.' (Hij heeft het in de gaten.)

Sportwoordenboeken

Er zijn in de twintigste eeuw de nodige woordenboekachtige encyclopedieën verschenen die sport als uitgangspunt hadden. De oudste uitgave in mijn bezit is het vierdelige *Handboek der sporten* uit 1924, onder redactie van K.H. van Schagen. In de inleiding formuleerde hij het doel van zijn *Handboek* als volgt: "Wanneer wij het er over eens zijn, dat een sportleeraar(es) eerst dan iets uit zijn (haar) leerlingen zal kunnen halen, wanneer hij (zij) er iets vermag in te leggen, dan spreekt het vanzelf, dat hetgeen hij (zij) er inlegt slechts kan steunen op een kunnen en een kennen. Aan dit laatste nu hoopt dit Handboek zoo goed mogelijk tegemoet te komen."

Dat uitgangspunt bleek in 1941 ietwat verschoven, maar niet heel veel, bij het uitkomen van de *Nederlandsche technisch-paedagogische encyclopaedie voor gymnastiek, spel en sport*, samengesteld door G.C. van den Bergh en C.H. van Dijk, en in 1947 tot drie delen uitgebreid: "Deze encyclopaedie wil méér zijn dan een woordenboek. Zij wil ook voorlichting geven. Zij moet een vraagbaak zijn en de 'zelfwerkzaamheid' opwekken van een ieder, die belast is of wordt met de Lichamelijke Opvoeding."

In de ruim zestig jaar daarna verschenen elk decennium een paar algemene sportencyclopedieën (zie de bibliografie achter in dit boek). En sinds de grote vlucht die sport op de televisie heeft genomen, vooral na het WK '74, zijn er tientallen kleinere sportwoordenboeken verschenen, met name op het gebied van voetballen en wielersport. In 1992 verscheen het interessante, maar toch vooral ludieke *Vals plat. Wegwijzer in het wielerjargon*, geschreven door Dik Bruynesteyn, met inhoudelijke ondersteuning van oud-wielrenner Gerard Koel. Maar voor de accurate en taalkundig onderbouwde beschrijving van wielerwoorden was vooral 1989 een rijk jaar met het verschijnen van Jan Zomers *Het groene wielerboekje* en Marc de Costers *Wielwoordenboek* (in 1992 herzien en uitgebreid als onderdeel van zijn *Woordenboek van jargon en slang*), waarin beide auteurs uitgebreid eigen onderzoek hebben gedaan (Marc de Coster in samenwerking met Gijs Zandbergen, en vooral vanuit Vlaams perspectief) naar de oorsprong en betekenis van wielerwoorden, met *Goesting. Het eerste wieler woordenboek* (1984) van wielerwoordenpionier Jan

Zomer als vertrekpunt. Digitaal zoeken op wielertrefwoorden maakt duidelijk dat Jan Zomer bij het opzetten van *Goesting* (een herziene en veel uitgebreider beschreven versie van zijn lijst met 253 wielersportwoorden en -termen die als bijlage was opgenomen in Wim van Eyles *Een eeuw Nederlandse Wielersport* uit 1980) gebruik heeft kunnen maken van de door Henk Zorn gehanteerde terminologie in het in 1983 verschenen *Wielersport*, waarin de geschiedenis van de fiets en van de wielersport, het fietsen op de weg, de baansport, het veldrijden en het toerfietsen aan bod komen, met speciale aandacht voor training, techniek, tactiek en conditie.

De afgelopen decennia is er maar één algemeen sportwoordenboek op de markt gebracht, het door Frans Duivis gemaakte *Prisma Vakwoordenboek Sport* (1994). Daarin is de sportterminologie helder en compact omschreven, zij het dat de omvang beperkt is, omdat bij elk Nederlands woord de equivalenten zijn genoemd in het Engels, Duits en Frans. Ter illustratie: Duivis' boek bevat 55 lemma's die het label 'wielrennen' hebben.

Sinds mijn studie Nederlands aan de VU begin jaren tachtig heb ik sportboeken en vooral sportnaslagwerken verzameld, en onder meer veel over sport gepubliceerd. Wat is er voor een neerlandicus mooier dan de vakgebieden waarin hij is opgeleid en waar zijn grootste interesses liggen – taalkunde, sport en schrijven – samen te brengen in één project: de Van Dale Sportwoordenboekenreeks? Dat wil zeggen: een serie woordenboeken waarin per deel de voor bepaalde sporten kenmerkende woorden worden gedefinieerd, maar... met een licht encyclopedische inslag, want er zijn illustraties in opgenomen, tekstkaders en citaten die niet alleen betekenisondersteunend zijn, maar ook – vooruit – 'voorlichtend'.

Per deel zullen de in Nederland en België beoefende sporten thematisch worden geclusterd, bv. atletiek & turnen, wielersport, golf, denksport, vechtsport, voetbal, veldsport, watersport, wintersport, zaalsport.

Het Van Dale Wielersportwoordenboek

Selectie van de sportwoorden en -termen

In dit naslagwerk is de betekenis op te zoeken van woorden die specifiek worden gebezigd in alle disciplines van de wielersport op (top)sportniveau en in het wielrijden op recreatief niveau. Daarbij gaat het met name om wielersport en recreatiefietsen op de weg, wielersport op de baan, mountainbiken, fietscrossen, veldrijden, kunstfietsen, eenwielers en aangepast fietsen. Ik heb daarbij niet gestreefd naar volledigheid, maar naar representatieve (deel)verzamelingen.

Overigens wil het focussen op wielersport en recreatiefietsen niet zeggen dat er in dit woordenboek geen algemene sportwoorden staan. Woorden als bv. *wk*, *sportschool*, *wedstrijd*, *chronometer*, *tussentijd*, *record* en *doping* zijn dermate verbonden met de wielersport dat het vreemd zou zijn om die woorden niet op te nemen.

De verzameling woorden in dit *Van Dale Wielersportwoordenboek* is vooral afkomstig uit (sport)encyclopedieën, vakboeken op de gebieden van wielersport en recreatiefietsen (zie de bibliografie achter in dit boek), kranten, magazines, sportsites, internetartikelen en – uiteraard – de Van Dale-databank waarin onder meer de Dikke Van Dale is opgeslagen. Verder zijn veel woorden opgepikt van de 'sportwerkvloer', niet alleen door te kijken en te luisteren naar radio en tv en door raadpleging van internet, maar vooral ook door het bezoeken van wedstrijden en evenementen en het praten (op de tribune) met bezoekers en met sporters. Zo is een groslijst ontstaan met woorden die in minstens twee bronnen werden aangetroffen of (uit mondelinge bron) opgetekend.

Uit deze eerste, zeer uitgebreide groslijst is in nauw overleg met diverse wielerexperts en -liefhebbers (zie 'Dankwoord') door mij een selectie gemaakt. Afgezien van een ietwat prozaïsch uitgangspunt als de met de uitgever afgesproken omvang van het woordenboek, is het belangrijkste criterium dat een woord binnen de sport redelijk breed ingang moet hebben gevonden, bij voorkeur gedurende een langere periode.

Paar voorbeelden. Het woord *gazzettencoureur* (renner van niet al te hoog niveau die er toch voor weet te zorgen dat hij regelmatig in de krant wordt vermeld) werd aangeleverd door zowel wielerschrijver Herman Chevrolet als wielercomentator Renaat Schotte. Uit onderzoek bleek dat *gazzettencoureur* in Vlaamse kranten wordt gebruikt en op allerlei vooral Vlaamse wielersites is opgedoken. Ook de door wielerconnaisseur Peter Ouwerkerk gememoreerde wielrennersblessure *dubbele zak* (ontsteking ter grootte van een ei tussen de anus en het onderende van de balzak, ontstaan door een ontstoken haarzakje of een puist) komt op internet en in de wielersliteratuur al lange tijd veelvuldig voor, net als het synoniem *derde bal*. Reden genoeg om de termen te incorporeren.

Wielertaal als *gazzettencoureur* en *dubbele zak* (of *derde bal*) kun je als woordenboekmaker alleen opnemen als je de termen zelf al kent, in druk bent tegengekomen, hoort spreken of door een informant krijgt aangereikt. Het onderstreept voor mij het belang van het inschakelen van sportbonden en informerende sportvakmensen die niet alleen bij het filteren van de groslijsten een belangrijke rol kunnen spelen (welke woorden moeten eruit, welke ontbreken er nog?), maar ook bij het formuleren en/of controleren van de betekenisdefinities. Een sportterm moet zo omschreven worden dat een vakman niet uitroept: 'Dat is onzin!', maar bevestigt dat het in essentie klopt, waarbij het duidelijk moge zijn dat de definitie niet met andere vaksporttermen moet zijn volgestouwd. Ook de geïnteresseerde leek moet begrijpen wat er staat.

Labels, citaten en etymologie

Alle woorden die met wielersport en recreatiefietsen te maken hebben, zijn ongelabeld. Om zo veel mogelijk helderheid te krijgen en te houden over de status van de sportwoorden, zijn de overige woorden van de volgende labels voorzien.

- SP sport, dwz. voorkomend in twee of meer andere (recreatie)sporten dan wielersport en recreatiefietsen
AL algemeen woord

De citaten bij de trefwoorden komen uit naslagwerken, vakboeken, artikelen, documenten, internet, via gesproken taaluitingen (televisie, radio) en van wielersportkenners die vanuit hun expertise commentaar of toelichting op de trefwoorden hebben gegeven. Ze zijn ruim opgenomen en soms meer encyclopedisch dan taalkundig van aard. Uiteraard zijn de citaten allereerst betekenisvolle tekstgedeeltes die het trefwoord bevatten, ondersteunen ze een beter begrip van dat woord en verhelderen ze de functie ervan, maar soms bevatten ze ook extra uitleg over de wielersportdiscipline waartoe het woord behoort, bv. doordat ze uit een reglement zijn gelicht of uit een instructieboek.

In een aantal gevallen zijn de citaten ingekort en aangepast aan de huidige spelling, waarbij de strekking van het betreffende citaat zo veel mogelijk is gehandhaafd. Weglating van enkele woorden in een citaat is aangegeven met ronde haken

(...), een toelichtende redactionele opmerking wordt aangegeven door vierkante haken [...]. Een betekenisondersteunend citaat begint na het teken • en is cursief gedrukt. De bron van het citaat staat erachter tussen ronde haken en bestaat doorgaans uit vijf kleinkapitale letters, bv. (ZOMER) of (COSTZ). De betekenis van deze vijflettercodes is terug te vinden in de bibliografie achter in het boek.

Als de herkomst van een woord relevant is of niet voor de hand ligt, heb ik die vermeld. Deze etymologische informatie staat aan het einde van een lemma na het teken ⌘.

Gebruikte tekens en afkortingen

→	zie (ook)	g.mv.	geen meervoud
•	citaat	Gr.	Grieks
⌘	etymologie	iem.	iemand
(...)	weglating door de red.	It.	Italiaans
[...]	toelichting door de red.	Lat.	Latijn
afk.	afkorting	mbt.	met betrekking tot
Belg.N.	Belgisch Nederlands	m.n.	met name
bep.	bepaald(e)	mv.	meervoud
bn	bijvoeglijk naamwoord	Ned.	Nederlands
bv.	bijvoorbeeld	o.a.	onder andere
bw	bijwoord	onbep.	onbepaalde
Dui.	Duits	onov ww	onovergankelijk werkwoord
dwz.	dat wil zeggen	ov ww	overgankelijk werkwoord
Eng.	Engels	vnw	voornaamwoord
enz.	enzovoort	ww	werkwoord
fig.	figuurlijk		
Fr.	Frans		

Dankwoord

Bij het opzetten van de reeks sportwoordenboeken op de lange termijn en het samenstellen van dit tweede sportwoordenboek dat zich toespitst op wielersport en recreatiefietsen, heb ik hulp gekregen van experts op verschillende vakgebieden. Ik vermeld graag wie mij hebben bijgestaan.

Bij het operationeel maken in mijn werkkamer van een effectief systeem voor het digitaliseren van mijn sportbibliotheek (productiescanner, computerapparatuur, software enz.) hebben Ewoud Sanders, Hans Luthart en Arnold Berkhout zeer constructieve tips en aanwijzingen gegeven.

De volgende wielierliefhebbers, sportkenners en schrijvers hebben mij voorzien van lijstjes met geannoteerde wielierwoorden en/of van teksten, gedichten – vaak speciaal voor het woordenboek geschreven – die als ‘kadertjes’ tussen de lemma’s mochten worden opgenomen: Aart Aarsbergen, Joop Atsma, Carl Bertelee, Herman Chevrolet, Tim Duyff, Dominique Elshout, Ivo van Hilvoorde, Pedro Horrillo, Karsten Kroon, Piet van der Kruk, Henk & Corina Lubberding, Jelle Nijdam, Peter Nijssen, Peter Ouwerkerk, Marije Randewijk, Ewoud Sanders, Dustin Schaap, Tristan Schaap, Renaat Schotte, Fred van Slogteren, Frans Stoele, Noël Truyers, Miel Vanstreels, Willie Verheghe, Marcel Verreck, Bert Wagendorp en Jac Zwart.

Wielierwoordenboekpioniers Jan Zomer en Marc De Coster gaven mij van harte toestemming een paar lemma’s uit hun in 1989 verschenen klassiekers *Het groene wielierboekje* en *Wielierwoordenboek* te lichten en als tekstkadertjes in het *Van Dale Wielersportwoordenboek* op te nemen.

Verder hebben een aantal vakexperts ruim de tijd genomen om alle wielierlemma’s inhoudelijk en redactioneel onder de loep te nemen: Gerrit Middag en Nelly Voogt namens de Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie (κNWU), David De Backer en Marc Bollen namens de Koninklijke Belgische WielrijdersBond (κBWB) en Frans Stoele namens de Dopingautoriteit.

Ik dank jullie allemaal hartelijk voor jullie meedenken en de prettige samenwerking. Blijken er in het *Wielersportwoordenboek* toch nog onvolkomenheden, slordigheden en/of manco’s voor te komen, dan ligt dat uitsluitend en alleen aan mij. Waarbij ik nadrukkelijk stel dat een woordenboek nooit af is – taal is springlevend en verandert en groeit in rap tempo.

Johan Hendrik van Dale noteerde in zijn ‘Voorbericht’ van het *Nieuw Woordenboek der Nederlandsche Taal* uit 1872 al: ‘Het schrijven van een woordenboek is een ondankbaar, een verdrietig werk. Is er veel, dat men heeft opgenomen of verbeterd, er is nog veel meer, dat men vergeten heeft, dat de aandacht ontsnapt is en alzoo onverbeterd is gebleven.’

Ik sluit me graag bij deze ‘verzuchting’ van de oude meester aan en meld monter dat ik me voor aanvullingen van sportliefhebbers van harte aanbevolen hou. Uw lezersmail is welkom via janluitzen@freeler.nl.

Amsterdam, voorjaar 2009
Jan Luitzen

V

vaandrig → kopman

valhelm (de; -en) – hoofddekkel in de vorm van een schaal, meestal van kunststof, om het hoofd te beschermen tegen de gevolgen van een val, *syn.* schaalhelm

Verdwenen disciplines: de pijpenkoers en de valiezenkoers

Rond 1900 organiseerde elke kermis in Vlaanderen wielervedstrijden, maar niet zoals we die nu kennen, want de gloriejaren van de Vlaamse renners waren nog niet aangebroken. Bizarre disciplines waren het, en dat is een voorzichtige omschrijving.

Zo was er de valiezenkoers, waarbij de deelnemer een koffer bij zich had, met daarin een hoeveelheid vrouwenkledingstukken. Tijdens de wedstrijd moest de deelnemer die aantrekken. Al fietsend, uiteraard.

Men kende ook de pijpenkoers, waarbij iedere renner een pijp in de mond had en de winnaar degene was die als eerste de finish haalde, uiteraard met een nog brandende pijp in de mond.

Ook populair waren de honden- en kattenkoers, waarbij men een hond, of een kat, in de hand moest vasthouden. En wat te denken van wedstrijden waar diegene die als laatste over de streep kwam als winnaar werd aangeduid?

Het Vlaamse wielrennen was in die tijd vooral een zaak van de Franstalige bourgeoisie en werd derhalve als vreemd aan de Vlaamse volksaard bevonden. Dat veranderde pas na de eerste successen van Cyril Van Hauwaert. *Bron:* Herman Chevrolet.

valpartij (de; -en) – het vallen van een of meer renners, *syn.* (Belg.N.) tuimelperte, (It.) caduta

vals plat → plat, vals

vampier (de; -s) – dopingcontroleur, met name iem. die daartoe bij een renner bloed afneemt • *In dit geval zijn de vampiers een analist en een inspecteur van de UCI die onaangekondigd verschijnen met hun instrumentarium in de aanslag. Ze doen dat altijd heel vroeg in de ochtend in de hotels waar wij renners verblijven. Ze komen ons bloed stelen, fris uit de bron van de ader.* (HORRI) ☞ naar de dode die 's nachts zijn graf verlaat om de mensen het bloed uit te zuigen (volgens het volksgeloof, vooral van de Slavische bevolking in Z.-Europa)

van de tweede rij → rij, van de tweede -

van-stad-tot-stad-wedstrijd (de; van-stad-tot-stad-wedstrijden) – een- of meerdaagse wedstrijd over lange afstand met vertrek en aankomst in verschillende plaatsen • *De eerste van-stad-tot-stad-wedstrijd was Parijs-Rouen, op 7 november 1869, over 123 kilometer. Winnaar werd de Brit James Moore (1849-1935), een van de eerste wielerkampioenen. De Britse veearts won op 31 mei 1868 ook een wedstrijd in Parijs, die over het algemeen gezien wordt als de eerste wielervedstrijd op de weg in de geschiedenis.* (CRABS) • *Een van-stad-tot-stad-wedstrijd mag eindigen op een omloop op de volgende voorwaarden: de lengte van de omloop moet minstens 3 km zijn. Het maximum aantal ronden is vastgesteld op: 3 voor omlopen tussen 3 en 5 km, 5 voor omlopen tussen 5 en 8 km en 8 voor omlopen tussen 8 en 12 km.* (KBWBWR)

vdb'tje, een - doen spreektaal – zonder succes een comeback maken ☞ genoemd naar *VDB*, de Belgische wielrenner Frank Vandenbroucke (1974), die tussen 1999 en 2009 - met als belangrijkste oorzaken doping- en druggebruik en depressies - bij steeds verschillende wielervedstrijden weinig succesvolle comebacks maakte

vedette (de; -s, -n) – gevierde renner met uitstraling en aanzien binnen en buiten het peloton

vedetteneigingen (mv.) – gedrag alsof een (jonge) wielrenner (al) een vedette is • *Bij Miguel Indurain geen vedetteneigingen of kampioenenmaniertjes, geen drukdoenerij. Wat dat betreft is Indurain een voorbeeld voor vele kampioenen, ex-kampioenen en 'would be'-kampioenen.* (MAHR8)

veiligheidsofficial (de; -s) – wedstrijdfunctionaris die de veiligheid van de deelnemers en toeschouwers waarborgt, bv. bij BMX

veiligheidszone → blauwe band

veld → deelnemersveld

veldfiets (de; -en) – terreinfiets, m.n. terreinfiets speciaal voor het fietsen in velden, weilanden en akkers

veldfietsen (alleen onbep. wijs) – op een veldfiets fietsen, m.n. als vorm van sport of recreatie

veldrijden (alleen onbep. wijs) – discipline binnen het wielrennen, waarbij een parcours moet worden afgelegd met natuurlijke hindernissen (bv. hellingen, modder) en met kunstmatige hindernissen (bv. trappen, hekjes, gestrooid mul zand), *syn.* cyclocrossen • *Wedstrijden veldrijden worden doorgaans in de winterperiode (begin oktober tot eind februari) georganiseerd. Ze kunnen individueel of in koppels worden gereden.* (COSTZ) • *Het parcours dient een gesloten circuit te vormen met een minimum lengte van 2,5 km en een maximum van 3,5 km, waarvan minimaal 90% fietsend af te leggen is. (...) Het parcours van een veldritwedstrijd moet verharde en onverharde wegen, bos en veld omvatten, elkaar zodanig afwisselend dat wijzigingen in het wedstrijdritme gearandeerd worden en dat herstel na een moeilijk stuk mogelijk is. Het parcours bij het veldrijden moet onder alle omstandigheden, ongeacht het weer, begaanbaar zijn. (...) In het parcours mogen niet meer dan zes hindernissen voorkomen. Een hindernis is ieder deel van het parcours waarbij het aannemelijk is dat renners verplicht worden van hun fiets af te*

stappen. De lengte van een hindernis mag niet langer zijn dan 80 meter en de totale lengte van de hindernissen mag niet meer bedragen dan 10% van de parcourslengte. Trappen mogen niet in een afdalend gedeelte van het parcours worden opgenomen. (KNWUR)

Het condoom van Danny de Bie

Een van de bekendste gevallen van vermeende fraude bij dopingcontroles is dat van de voormalig wereldkampioen veldrijden, de Belg Danny de Bie. Hij werd tijdens een dopingcontrole na afloop van de veldrit in Zillebeke betrappt terwijl hij probeerde 'schone' urine uit een condoom in de opvangbeker te doen.

De controleurs betraptten hem op heterdaad, waarna De Bie probeerde hen om te kopen. Zonder resultaat...

De Bie werd geschorst, maar op basis van procedurefouten (hij was niet gehoord) werd hij vrijgesproken. Wel miste hij door de dopingaffaire het wk veldrijden in Gieten. *Bron:* Frans Stoele, *Wist u dat?* (NeCeDo, Arko Sports Media, 2004).

veldrijder (de; -s) – wielrenner in een veldrit

veldrit (de; -ten) – wedstrijd waarbij een parcours moet worden afgelegd met natuurlijke hindernissen (bv. hellingen, modder) en met kunstmatige hindernissen (bv. trappen, hekjes, gestrooid mul zand), *syn.* cyclocross

velg (de; -en) – elk van de gebogen delen die samen de buitenrand, de omloop van een fietswiel vormen, door spaken met de naaf verbonden, en vervolgens deze omloop als geheel

velgband (de; -en) – band over het binnenvlak van de velg van fietswielen, *syn.* velglint

velgen (onov ww; velgde; h. gevelgd) – de velgen in een fietswiel zetten

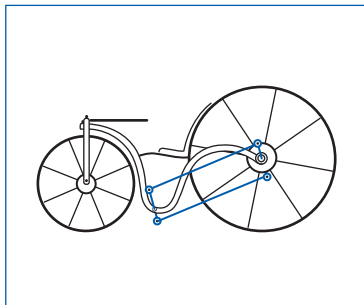
velglint → velgband

velgrem (de; -men) – rem die op de velg drukt

velgriing (de; -en) – velg (van een fiets)

velo (de; -s) Belg.N., spreektaal – fiets ☞ verkorting van Fr. *vélo*cipède

vélocipède (de; -s) – naam van de eerste, primitieve modellen van fietsen • *De sporadische vélocipèdes voor 1860 waren houten driewielers waarmee men ongeveer acht kilometer per uur kon bereiken. De eerste houten tweewielers, na 1860 in ons land geïmporteerd, stamden uit Parijs. (...) Het Franse woord 'vélocipède' bleef in ons land onvertaald totdat in 1869 de Leidenaar Buys de naam 'rijwiel' bedacht en de gebruikers van deze machines aanduidde als 'wielrijders'. Professor De Vries, die in hetzelfde jaar bezig was zijn woordenboek voor de Nederlandse taal (De Vries en Te Winkel) te schrijven, kende die Leidse vertaling niet en stelde het woord 'wieler' voor. (ADRIA) • Stijn Streuvels, de Vlaamse schrijver en neef van de priester-dichter Guido Gezelle, had weinig op met het woord 'vélocipède'. Dat was weer iets van de Fransen, die een paar stukken Latijn aan elkaar lapten, en... klaar was dat veel te lange, omslachtige woord voor zo'n vlug ding. Het werd dus schielijk afgekort tot 'vélo', al verbasterden de Vlamingen het woord tot 'vlossepeerd'. Men gewaagde van 'rijwiel', 'schrijwiel', 'trapwiel', 'alwiel', 'wielpaard' en 'wielpeerd'. (MAASW) • Officieel werd het 'rijwiel' en die benaming heeft het, vooral in ambtelijke stukken, wetten en processen-verbaal, lange*

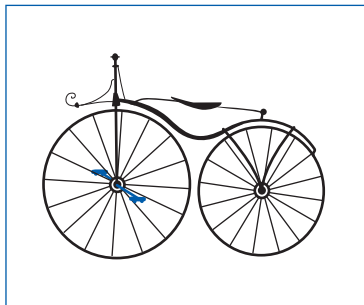

vélocipède van Trefz

tijd volgehouden. Pas diep in de tweede helft van de twintigste eeuw werden de bordjes 'rijwielpad' vervangen door 'fietspad'. (FUCSF) • Zij noemden hun fiets de 'vélocipède' die als bijnaam de 'bottenschudder' kreeg omdat de vibraties tijdens het rijden goed merkbaar waren. (ZWARW) • Een Engels geneesheer, Dr. Strahan, schreef in The Lancet van 20 september 1884 dat het wielrijden aanleiding gaf tot de meest onverkwalijkelijke uitpattingen op seksueel gebied, ja, dat impotentie er het gevolg van moest zijn. (...) Dr. Van Geuns bestreed deze bewering door een vélocipédist aan te halen die stelde dat hij na een vélocipèdetocht geen vrouw meer aankeek en alleen nog verlangde naar een biefstuk en zijn bed. (PLANT) → rijwiel

Van vélocipède via Venloosch pêrdje tot rijwiel

Op 6 september 1869 voerde de Limburgse letterkundige Michaël Smiets het woord op het Taal- en Letterkundig Congres in Leuven over de vraag: 'Welk woord zal men in 't Nederlandsch aannemen voor het Fransche vélocipède'. Het in verschillende gemeentelijke verordeningen al gevormde alternatief, namelijk *trapwagen*, en andere al in omloop zijnde woorden als *loopwieler* en *trapwieler* veegde hij gemotiveerd van tafel: die zouden wel eens spoedig door de voortschrijdende techniek kunnen worden achterhaald. Eerder die middag had de vooraanstaande Rotterdamse taalgeleerde Arie de Jager het door taalkundige Matthias de Vries voorgestelde *wieler* al

vélocipède van Michaux

afgeserveerd als te onbepaald en te onduidelijk.

*Vélo*cipède onvertaald laten vond hij 'onzin', want dit kon tot de raarste verbeteringen leiden. Zo was hieruit in Weert in Limburg al *venloosch pêrdje* (paardje) ontstaan, omdat het eerste 'ijzeren wielentuig' toevallig uit Venlo was komen 'aanrollen' en omdat het achtervoegsel *-pede* was verward met *paardje*.

In het verlengde van het uit het Latijnse *velox*, *velocis* (rap, snel) en *pes*, *pedis* (voet) opgebouwde *vélo*cipède somde Smiets een aantal mogelijkheden op, waaronder *snelvoeter*, *tredensneller*, *snellewiel*, *snelwieler*, *snelspin*, *spin* en *hazewind*. Zijn eigen voorkeur ging uit naar *zelfkar*. 'Het woord is kort en bondig; het is duidelijk om te verstaan, en gemakkelijk om te onthouden. Eene *zelfkar* verstaat het kleinste kind, dat eenige woorden van zijn moedertaal begrijpt,' concludeerde hij. Van vrijwel geen van de benamingen die op het Leuvense Congres werden voorgesteld, is ooit nog iets vernomen. Veel meer succes hadden de woorden die datzelfde jaar door iemand anders werden bedacht, namelijk *rijwiel*, *wielrijder* en *wielrijden*.

Bron: Ewoud Sanders, *Fiets! De geschiedenis van een vulgair jongenswoord* (Sdu Uitgevers, 1996).

velocipedist (de; -en) – berijder van een vélocipède

velodroom (de & het; velodromen, -s) – (overdekte) wielersbaan, syn. *indoorbaan* • *Stemmingmakerij en sensationele verhalen werden de wereld ingestuurd om het publiek naar de velodrooms te lokken. Het heeft in belangrijke mate het beeld gevormd dat bij vele mensen nog altijd leeft, namelijk dat zesdaagsen vooral commercie zijn. (MARTZ) ☞ (1895) van Fr. *velodrome*, gevormd van *vélo* (vgl. *vélo*cipède) + *-droom* (achtervoegsel met de betekenis: (ren)baan) (SJSLE)*

veloke (het; -s) Belg.N. – wielersport en alles wat ermee te maken heeft • *Nen jungle, een wildernis, een oerwoud, ne rimboe, gelak as ge het noemen wilt, mor 't wereldje van het veloke was niks anders. (MARTD) •*

In het Belgische wereldje van het veloke kun je Danny Van Baelen bezwaarlijk als een vedette gaan katologeren. Een goede middenmoter, dat wel... (CALLF) ☞ lett. fietsje

velomobiel (de; -en) – ligfiets met aerodynamische ombouw ☞ van Fr. *vélo* (fiets) + (*auto*)*mobiel*, dus: 'fietsvoertuig'

venster, zijn neus aan het - drukken, steken → **neus, zijn - aan het venster drukken, steken**

ventiel (het; -en) – luchtklep, inrichting waardoor lucht onder druk in een fietsband gebracht kan worden of geleidelijk eruit kan ontsnappen (t.w. zo, dat de lucht er maar in één richting door kan)

verachteren (onov ww; verachterde; is verachterd) – een achterstand oplopen, op achterstand gereden worden: *ze verachterden op het peloton*, zw kwamen achter op het peloton • *Aan den voet van den berg zette Rieten zich aan de leiding. De gelosten verachterden, en de groep werd uit-een gerukt. (WIJNEH)*

verbrokkelen (onov ww; verbrokkelde; is verbrokkeld) – (van een grotere groep, peloton) in groepjes en/of individuele renners uiteenvallen • *Tijdens de klim van de Ghisallo in de Ronde van Lombardije (1962) raakte Jo de Roo in gezelschap van Emile Daems terwijl voor hen een kopgroep van tien man geleidelijk verbrokkelde. (WITKR)*

verdapperen (onov ww; verdapperde; is verdapperd) Belg.N. – de snelheid opvoeren, (plotseling) versnellen, bv. om de in een bocht verloren snelheid te herwinnen of om een sprint of demarrage te beginnen, syn. *aanzetten* • *Frank Kramer was een alzijdig spurter die er een vervaarlijke rush op nahield. Zijn voorliefde bestond erin op kop te vertrekken en stelselmatig te verdapperen om in de laatste meters een formidabele wip te plaatsen. (MATTW)*

verdedigend rijden → **catenaccio**

vergunning → **licentie**

vergunninghouder → **licentie**

verkeersregelaar (de; -s) – persoon die tijdens een wielervedstrijd het verkeer regelt en de veiligheid van de renners waarborgt, *syn.* signaleur, seingever • *Een verkeersregelaar moet op alle grote kruisingen gestationeerd worden en tenminste op kruisingen waar renners geen voorrang hebben volgens de normale regels van de weg. Hij moet goed herkenbaar zijn door een kenmerkend teken of uniform, uitgerust zijn met een vlag en/of een fluit, goed geïnformeerd zijn over zijn taak en voorzien zijn van een lijst van alarmcontacten.* (KNWUR)

verkeerszegening (de; -en) – zegening van een fiets door een geestelijke

verkrampen (onov ww; verkrampste; is verkramp) **1** SP – spierspanningen krijgen (waardoor de techniek vermindert) **2** SP – door kramp samentrekken en daardoor vervormd worden **3** AL – psychisch onnatuurlijk gespannen worden

verpinken, niet - (onov ww; verpinkte; h. verpinkt) Belg.N. – met een stalen gezicht geen krimp geven, bv. na een versnelling van een concurrent, *syn.* zonder verpinken ☞ van *verpinken* (met de ogen knippen)

verrassingsaanval (de; -len) – onverwachte demarrage van een of meer renners, waarop de tegenstanders niet voorbereid zijn • *Jan Ullrich: 'Op de Tourmalet voelde ik me zeer goed. Ik zette, geheel conform de stijl van Armstrong, een verrassingsaanval in.'* (RENDH) • *Lucien Aimar won in 1966 de Tour door een verrassingsaanval op weg naar Turijn.* (SCHOA)

verrijden (ov ww; verreed; h. verreden) – laten rijden om (een beker, kampioenschap, wedstrijd, koers)

verslaan (ov ww; versloeg; h. verslagen) SP – overwinnen: *hij versloeg zijn tegenstanders op de flank van de berg in een man-tegen-man-gevecht*

versnellen (ov ww; versnelde; h. versnelde) – de snelheid verhogen • *Millar versnelde en alleen Van der Poel kon aanklappen.* (MAHR4)

versnelling (de; -en) **1** – schakelinrichting waardoor de beweging van een fiets met een bep. verhouding veranderd kan worden, nl. de combinatie van een van de tandwielen achter met het voorblad of een van de voorbladen **2** – stand van de schakelinrichting, nl. de combinatie van een van de tandwielen achter met het voorblad of een van de voorbladen: *een fiets met tien versnellingen; in of met de hoogste versnelling rijden; naar de derde versnelling schakelen; 'm in de kleinste versnelling zetten*

versnellingsapparaat (het; versnellingsapparaten) – derailleur

versnellingsnaaf (de; versnellingsnaven) – naaf in het achterwiel van een fiets waardoor men met verschillende overbrengingsverhoudingen kan rijden

verteren (ov ww; verteerde; h. verteerd) – aankunnen, verwerken, herstellen van een geleverde (zware) inspanning, bv. een lastige beklimming, een onder barre weersomstandigheden verreden klassieker, een wielerronde van drie weken • *In zeventig kilometer moesten de slaven van de weg maar liefst vijftientwintig stroken met kasseien verteren.* (AMELK) • *Van Moorsel kwam erachter dat er heel wat langere en minder goed te verteren beklimmingen bestonden dan die in Limburg. 'Elke avond lag ze schreiend op de massagetafel,' aldus Siep van Dongen.* (VRIEG) → **recupereren**

vertrek → **start**

vertrekker (de; -s) – renner die als deelnemer aan een wedstrijd start • *Regen, een stevige noordwestelijke bries, kou, in niets*

lijkt de 27e april op een lentedag. Geen wonder dat na 24 kilometer maar 25 van de 146 vertrekkers de eindstreep bereiken. (RUITTS)

verval (het; g.mv.) SP **1** – terugval in de prestatie als gevolg van toenemende vermoeidheid • *Als Vinokourov en Voigt zich op twee uur van Ans in een offensief storten, weegt de Liquigasformatie duidelijk te licht. Di Luca raakt geïsoleerd en toont verval.* (WUYTS) **2** – het vervallen, afnemen, verminderen, bv. aftakeling, achteruitgang van iemands fysieke en/of mentale conditie • *Alhoewel zijn overrompelende rijk op papier duurde van 1966 tot 1976, niet toevallig de jaren waarin hij zijn eerste en zijn laatste Milaan-San Remo won, is het bij nadere beschouwing duidelijk dat bij Eddy Merckx vanaf 1971 de eerste tekenen van een naderend verval aanwezig waren.* (Rik Vanwallegheem in MUUR4)

vervoegen (ov ww; vervoegde; h. vervoegd) Belg.N. – zich voegen bij, aansluiten bij een of meer renners, inhalen • *Eén of meerdere ontsnapte renners met een voorsprong van meer dan 30" zijn opgehouden voor een gesloten overweg en de achtervolgers vervoegen de ontsnapte renner(s) aan de gesloten overweg. In dit geval wordt de wedstrijd geneutraliseerd en wordt een nieuwe start gegeven met dezelfde tussentijden.* (KBWBR)

verzamelplaatsofficial (de; -s) – wedstrijdfunctionaris die bij BMX verantwoordelijk is voor het opstellen van de rijders in de juiste opsteltijden • *De verzamelplaats-officials roepen voor elke wedstrijd het wedstrijdnummer, de leeftijdsgroep en de naam van elke rijder om. Een kopie van de wedstrijdlijsten moet ter beschikking gesteld worden van de hoofdofficial van de verzamelplaats.* (KBWBB)

verzet (het; g.mv.) – versnelling van een fiets, uitgedrukt in de tandverhouding tussen kamrad (voorblad) en rondsel (achtertandwiel): *een verzet van 48 x 24 steken, draaien, rijden*, dwz. 48 tanden op het voorblad en 24 op het achtertand-

wiel; *het grote verzet*, met een groot aantal tanden op het voorblad en weinig op het achtertandwiel; *naar een lager, hoger verzet schakelen*, zich iets minder resp. meer inspannen; *fietsen met een vast verzet*, zonder versnellingsmechanisme • *Bij 'groot verzet' schakel je grote versnellingen om zwaar te rijden op macht. Naast de letterlijke betekenis is 'groot verzet' ook: gedrogeerd rijden.* (www.tourdebok.com)

Verzet en versnelling

Het 'verzet' van de fiets geeft de overbrengingsverhouding aan. Dit wordt bepaald door het aantal tandjes van het grote blad en van de pignon. Deze verhouding, vermenigvuldigd met de wielomtrek, geeft de versnelling. Dit is de afstand die is afgelegd na één omwenteling van de trapas. Op die manier zal met een verzet van 52 x 16, een achterwiel van 700 en een tube met 22 mm doorsnee, de afgelegde afstand na één omwenteling 3,25 x 2,08 m = 6,76 m bedragen.

Bij deze berekening is niet alleen rekening gehouden met de doorsnee van de tube, maar ook met het gewicht van de wielrenner (waardoor de tube wordt ingedrukt). Daarom ligt die afstand beduidend lager dan 6,94 m, zoals de gebruikelijke tabellen aangeven en die gebaseerd zijn op een wielomtrek van 2,136 m, die bij het namenten niet juist blijkt te zijn. Met een tube van 18 mm levert de 52 x 16 niet meer op dan 6,70 m. Bron: Bernard Hinault en Claude Genzling, *Basisboek wielrennen*, tweede druk (Tirion, 1991).

verzorgen → **soigneren**

verzorgor → **soigneur**

verzuren (onov ww; verzuurde; is verzuurd) SP – (van spieren) niet goed meer functioneren doordat extreme belasting het evenwicht tussen voedingsstoffen en afvalstoffen, m.n. melkzuur, heeft verstoord • *Verzuring is het punt waarop het lichaam afvalstoffen niet meer voldoende kan afvoeren uit de spieren, zoals melkzuur.* (ZOMER) • *Moment waarop het lichaam*

begint tegen te sputteren. Bijna krampachtige pijn in de spieren die vollopen met melkzuur, dat een remmende werking heeft. 'Hij liep een perfecte race, totdat de verzuring optrad.' (VISBE)

veteraan (de; veteranen) 1 **SP** – iem. die behoort tot de oudere jaargangen van sportbeoefenaars, *syn.* master 2 **fig.** – wielrenner met veel koerservaring of die al lang in het vak zit • In 1974 verwierf Eddy Merckx in het Canadese Montreal zijn derde en laatste wereldtitel: hij versloeg de taai veteraan Raymond Poulidor, die reeds in 1961 in Bern als derde was geëindigd in de spurt, achter Rik Van Looy en Defilippis. (JACOV) ⌘ van Lat. *veteranus* (oudgedien-de) → **routinier**

videofinish (de; g.mv.) **SP** – eind van een wedstrijd waarbij het verschil tussen de aankomende deelnemers zo gering is dat de volgorde van aankomst slechts dmv. finishvideo-opnames is vast te stellen → **fotofinish**

vierkant rijden – in een schokkerige stijl, zwoegend rijden, met het gevoel nauwelijks vooruit te komen, bv. als gevolg van uitputting na een zware inspanning, *syn.* op vierkante wielen rijden • *Tiemen Groen reed als op vierkante wielen de verliezersfinale en verloor die. Hij kon niet, was uitgeblust.* (COTT3) → **harken**

vierwieler (de; -s) – rijwiel op vier wielen

vierzitter → **quadruplet**

vijspaakswiel → **aerospokewiel**

vijszitter → **quintuplet**

vingers, met de - in de neus → **neus, met de vingers in de -**

vingers, met de - tussen de deur zitten – verschrikkelijk afzien, pijn lijden • *Wielrennen is net als met je vingers tussen de deur zitten. En dan kijken wie dat het langste volhoudt.* (tv-commentator Maarten Ducrot)

virtueel – vrijwel zeker, maar nog niet helemaal gerealiseerd: de virtuele leider, kampioen, winnaar, die tijdens een wedstrijd of competitie een zodanige positie heeft verworven dat hij de overwinning zou behalen als de wedstrijd op dat moment beëindigd werd • *Samen met zijn ploegmaten Neil Stephens en Melcior Mauri was Laurent Jalabert in de Tour van 1996 present in een vroege ontsnapping op weg naar Mende. De voorsprong groeide en groeide, waardoor halverwege de etappe 'Jaja' ineens virtueel in het geel reed.* (KERCI) • *In de maand juli / fiets ik virtueel / meer in het rood / dan in het geel* (Miel Vanstreels) → **geel**

viseren (ov ww; viseerde; h. geverseerd) Belg.N. – in de gaten houden, het voorzien hebben op • *Freddy Maertens was de grote favoriet van het gebeuren en uiteraard de meest geverseerde renner van het peloton. Zeker van de Italianen bij wie coach Alfredo Martini het ons aan de vooravond van de titelstrijd niet verborg, dat hij zijn koersplan volledig op de Belgische blikvangers had afgestemd.* (CORLE) ⌘ van het Fr. *viser* (mikken, richten, kijken naar)

vlag (de; -gen) 1 **SP** – hulpmiddel voor scheidsrechters, bestaande uit een stok met een rechthoekig stuk doek, dat bv. bij het baanwielrennen wordt gebruikt om aan te geven dat een renner een verboden handeling heeft gepleegd • *Zo mag een stayer met een achterstand van één of meer ronden bv. niet verdedigend rijden tegen tegenstanders die één of meer ronden op hem voorliggen. Het uit-/opsteken van de 'groene vlag' is een eerste waarschuwing. Als de groene vlag wordt gecombineerd met een gele vlag is dit een tweede waarschuwing. Gaat daarna alleen de gele vlag omhoog, dan wil dat zeggen: derde waarschuwing. Tot slot blijft alleen nog een rode vlag over, maar dan moeten de stayer en zijn gangmaker onmiddellijk de baan verlaten.* (ZOMER) • *Vlaggen met onderstaande kleuren worden bij BMX door de baanofficials gebruikt om met elkaar en met de rijders op de baan te communiceren. Deze vlaggen hebben de volgende betekenis. Groene*

vlag: de baan is vrij en de wedstrijd kan vervolgd worden. Gele vlag: de baan is niet vrij en de rijders moeten bij het starthek gehouden worden. Rode vlag: rijders op de baan moeten onmiddellijk stoppen en terugkeren naar het starthek, waar ze moeten wachten op verdere instructies. (KBWB) 2 – meestal van stof gemaakte rode driehoek ('rode vlag') die, boven de weg aan een koord gespannen, tijdens een wedstrijd het teken is dat de laatste kilometer tot aan de finishlijn ingaat, *syn.* flamme rouge, (spreektaal) rood vod • *Als het finishdoek met het opschrift 'finish', opgehangen boven de finishlijn over de breedte van de weg of het parcours, zou verdwijnen of beschadigd worden, dan wordt de aankomstlijn aangeduid met een vlag met witte en zwarte ruiten (dambord). Deze vlag wordt ook gebruikt bij iedere tussentijdse aankomst of doortocht voor een klassement alsook, tijdens wegwedstrijden, op de top van een berg.* (KNWUR)

vlammen (onov ww; vlamde; h. gevlamd) – het tempo sterk opvoeren, keihard fietsen

vliegen (onov ww; vloog; is gevlogen) 1 – zeer snel rijden: *vliegende start*, start waarbij het punt dat als begin geldt, in (volle) vaart verlaten, gepasseerd wordt 2 – erin vliegen: met veel inzet en enthousiasme demarrereren, aanvallen: *vanaf de start vloog hij erin*, vanaf het moment van vertrek zat hij voor in het peloton en plaatste hij aanvallen • *Jacques Goddets betrokkenheid is van een heel andere aard dan die van Felix Lévitán. Die ook niet stilzit, maar wiens creativiteit zich vooral laat leiden door geld. Een Tour met zesmaal twee etappes op één dag is voor hem geen uitzondering, drie dagdelen zelfs! Vliegende etappes [een etappe waarvan de finish meteen het begin is van de volgende etappe] - met twee winnaars - allemaal ver-toond.* (OUWET)

vliegondje → **laagvliegondje**

vlossepeerd → **vélocipède**

vlucht (de; g.mv.) – het zich losmaken uit een groep renners en weggrijden, (de tijdsduur van een) ontsnapping • *Jawel, Fränk Schleck genoot mee van de tactische vrijheid van een vroege vlucht en in een Tour met Basso zou hij wellicht geen individuele kans gekregen hebben.* (WUYTD)

vluchten (onov ww; vluchtte; is gevlucht) – zich losmaken uit het peloton en weggrijden

vluchter (de; -s) – renner die zich losmaakt uit het peloton en weggrijdt: *een vroege vluchter*, iemand die er bij het begin van de wedstrijd al in zijn eentje vandoor gaat en dan ook een 'eenzame vluchter' is

vluchtgezel (de; -len) – renner die mee is in een ontsnapping, *syn.* vluchtmaat, vluchtmakker • *Aan het eindpunt van die Pyreneëtocht klopte Gino Bartali zijn enige overgebleven vluchtgezel, Jean Robic.* (CALLF)

vluchtkoers (de; -en) Belg.N. – wielervedstrijd met vlak parcours, zonder noemenswaardige hindernissen en daarom snel gereden → **laagvliegondje**

vluchtmaat → **vluchtgezel**

vluchtmakker → **vluchtgezel**

vod, rode - → **rood vod**

voet → **kloot**

voetpomp (de; -en) – fietspomp met voetbeugel

voetrem (de; -men) – met de voet te bedienen rem, bv. de terugtraprem op een fiets

voetsteun (de; -en) – metalen steun voor de voeten aan een fiets

vogeltjes kijken – trainen zonder druk op de spieren te leggen, heel langzaam fietsen • *Ik kan (gelukkig) behoorlijk zwaar*

trappen zonder problemen, maar als die knie dan ook pijn doet, neem ik geen enkel risico en fiets een paar dagen niet of héél op het gemakje. Vogeltjes kijken dus :-) (lijst.lig-fiets.net)

voiceboxstartstelsysteem → starter

vol zitten – (flink wat) doping gebruikt hebben • ‘Die zit tot zijn nek toe vol!’ En dan het gebaar erbij maken, van duim over de kin. (Peter Ouwerkerk)

volgauto → volgwagen

volger (de; -s) – degene die volgt, dwz. achter (soms ook voor) de renners rijdt tijdens een wedstrijd: *er zijn meer volgers dan renners in de tour* • *Alle volgers in de wedstrijd, met uitzondering van de geaccrediteerde journalisten en speciale*

genodigden, moeten houder zijn van een licentie. (KNWUR)

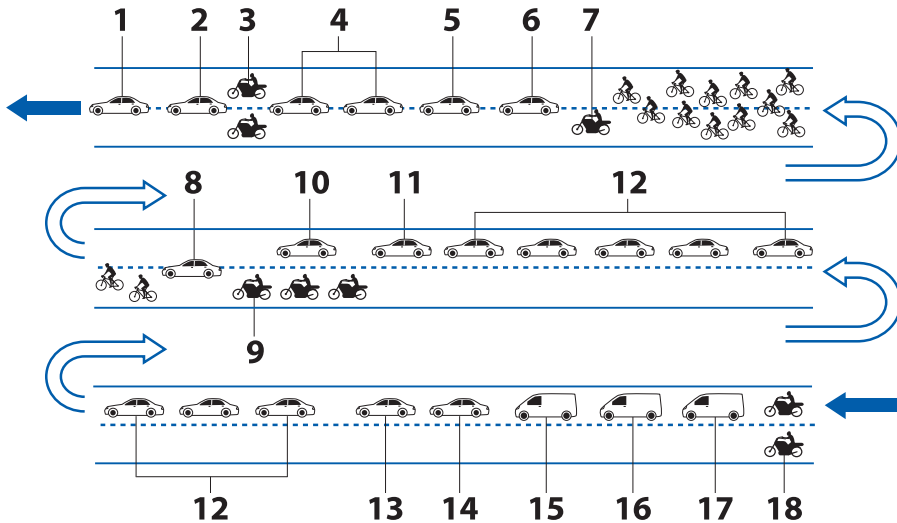
Met de laso vangen

De wielruitdrukking die ik misschien wel het allermooist vind, is ‘met de laso vangen’. Het is een uitdrukking uit het amfetaminetijdperk, en wordt in bepaalde circuits tot op de dag van vandaag nog gebruikt. Zit een renner zo vol dat hij niet beseft dat hij net is gefinisht, dan moet hij als het ware met de laso tot stilstand worden gebracht. Bron: Peter Winnen.

volgerskaravaan → volgkaravaan

volgkaravaan (de; volgkaravanen) – de hele, zich (als een karavaan) verplaatsende stoet renners, volgauto's, reclamewagens en motoren met ploegleiders,

deel van een (volg)karavaan

1 pers	7 motard	13 jury
2 gasten	8 wedstrijdleiding	14 gasten
3 politie	9 motards (politie, organisatie)	15 neutraal materiaal
4 neutraal materiaal	10 radio	16 ambulance
5 wedstrijdleiding	11 arts	17 bezemwagen
6 jury	12 ploegleiders	18 politie

verzorgers, mecaniciens, chauffeurs, wedstrijdofficials, journalisten, organisatoren, sponsorgasten, reclamemakers enz. tijdens een belangrijke wielervedstrijd, bv. het rond- en meereizende gezelschap tijdens de etappes van de drie weken durende Tour de France, de zgn. Tourkaravaan, *syn.* (volgers)karavaan → **wielercircus**

volgmotor → motor

volgwagen (de; -s) – auto die wielrenners in de koers volgt, *syn.* volgauto → **ploegwagen, materiaalwagen**

volle bak *SP* – tot het uiterste, voluit: *volle bak gaan*, alles geven • *Michael Boogerd: 'Erik van kop af, ik schuif door, hij neemt weer over. Dat is door Erik Dekker en de ploegleiding later opgevat als zou ik tegen de ploegorders in volle bak mee zijn blijven rijden. Ik blijf erbij: ik heb absoluut niet volle bak gereden.'* (SCHOB)

voorblad (het; -en) – aan de trapas gemonteerd blad met tandraden van verschillende grootte

voorderaillieur → derailleur

voorgift → handicap (1)

voorhoede (de) – voorste, eerste gedeelte van een groep die onderweg is

voorjaarsklassieker → klassieker

voorlamp → voorlicht

voorlicht (het; -en) – licht aan de voorzijde van een fiets, *syn.* voorlamp

voorronda → serie

voorzeizoen (het; -en) – wedstrijdperiode van eind februari tot eind april, bv. gerekend vanaf de Omloop Het Nieuwsblad (voorheen Omloop Het Volk) tot en met de Amstel Gold race • *Veel renners beschouwen alles vóór de Tour de France als voorzeizoen.* (BRUYV)

voorsprong (de; -en) *SP* – afstand die, en vervolgens ook omstandigheid dat een (groepje) renner(s) een ander (groepje) voor is: *een voorsprong hebben, verkrijgen*, een stuk voor zijn, raken; *zij vergrootte haar voorsprong op het peloton*

vooruit, niet - te branden zijn *SP* – niet in staat zijn tot enige inspanning, met moeite vooruit komen • *Charley Miller reed zijn zesdaagsen op een haast wetenschappelijke wijze; in tegenstelling tot de andere renners, die vaak net zo lang bleven rijden tot zij niet meer vooruit te branden waren, reed Miller slechts een viertal uren, waarna hij zich liet masseren en wat ging rusten.* (BOERW) • *Ik kan me namelijk heel goed focussen op één dag en dan zo enorm diep gaan dat ik vervolgens dagenlang niet vooruit te branden ben. Ik ben een klassiekerrenner.* (KROOK)

voorvelg (de; -en) – velg van een voorwiel

voorvork (de; -en) – de vork waarin het fietsvoorwiel hangt en vastgeklemd zit: *de voorvork is gebroken*

voorwiel (het; -en) **1** – voorste wiel van een fiets **2** *AL* schertsend, spreektaal – gulden (euro): *leen me even een voorwiel*

voren, van - zitten, rijden (onov ww) – vooraan rijden, voor in een groep renners fietsen

vork (de; -en) – onderdeel van een fiets met twee armen die zich vorksgewijs uitstrekken en waarin een fietswiel bevestigd wordt

vorkbeen (het; vorkbenen) – elk van de benen van de vork van een fiets

vorkbreuk (de; -en) – het breken van de voorvork van een fiets

vorkslot (het; -en) – aan de vork van een fiets bevestigd slot

vorm (de; -en) *SP* – optimale (lichamelijke en geestelijke) conditie, *syn.*

(Belg.N.) forme: *hij was vandaag goed, slecht in vorm* → **bloedvorm**

vormbehoud (het; g.mv.) *SP* – handhaving van de goede conditie van een sporter

vormcrisis (de; -sen, vormcrises) *SP* – inzinking in de conditie van een sporter, het niet in vorm zijn

vossenjacht (de; -en) – over de openbare weg verreden toerit met controleposten, waarbij start en finish vooraf niet bekend zijn bij de deelnemers; winnaar is degene die als eerste de vos (de uitzetter van de richtingspijlen) heeft gevonden • *Volg de pijlen die de 'vos' heeft uitgezet, en mis geen controleposten. Wie het eerst de 'vos' heeft gevonden, verdient 20 punten. Nummer twee krijgt 18 punten enz. De 'vos' heeft zo zijn streken: hij begeeft zich niet alleen op de weg en schuwt geen weilanden, bossen, viaducten en andere obstakels. Bij de vossenjacht kan veel, maar er zijn spelregels.* (www.despartaan.nl)

vouwfiets (de; -en) – fiets met kleine wielen en scharnierende vorken of scharnierend frame, zodat hij ineengevouwen of geklapt kan worden → **meeneemfiets**

vrijloopnaaf → **freewheel, vrijwiel**

vrijwiel (het; -en) – wieltje op de naaf van de achteras van een fiets waardoor het achterwiel kan doorlopen zonder dat de trappers meegaan, *syn.* freewheel, vrijloopnaaf

vrijwielen (onov ww; vrijwielde; h. gevrijwield) – zijn fiets laten doorlopen zonder te trappen • *Je had zijn gezicht moeten zien, toen hij als overwinnaar van de gevreesde kasseienrit over de aankomstlijn kwam gebold. Matthijske uit Maldegem stak beide armen triomferend in de hoogte en reed vrijwielend tot bij zijn verzorger die hem heel kalm een fles frisdrank in de verweerde handen duwde.* (SOELB)

vrijwieler (de; -s) – vrijwiel fiets

vrijwiel fiets (de; -en) – fiets met vrijwiel, *syn.* vrijwieler

vrouw-B (de; vrouwen-B) – renster in de leeftijdscategorie 19 jaar en ouder; vanaf 30 jaar in de categorie 'master' • *Er bestaat voor de vrouwen-B één licentie op basis waarvan ze aan verschillende categorieën wedstrijden mee mogen doen: vrouwen-B.* (KNWUR)

vrouw-C (de; vrouwen-C) – renster in de leeftijdscategorie 19 jaar en ouder

vrouwenploeg → **ploeg**

Vuelta (de) – verkorting van *Vuelta Ciclista a España* (Ronde van Spanje)

Vuelta Ciclista a España (de) – Ronde van Spanje, meerdaagse wielervedstrijd die sinds 1936 in augustus/september jaarlijks wordt verreden, *syn.* Vuelta ☞ *Sp. vuelta* (draaiing, keer, ronde) + *ciclista* (wiel) + *a* (in) + *España* (Spanje)